

29. ágúst 2002

Verðlagspróun og verðlagsspár

Verðlagspróunin frá síðustu áramótum sýnir ótrúleg umskipti. Þannig hefur árshraði verðbólgunnar lækkað úr 9½% í janúar sl. í 3¼% í ágúst og flestar spár gera nú ráð fyrir að árshraðinn verði kominn niður í eða undir 2% í árslok. Þessi próun endurspeglar í þeim verðlagsspám sem fram hafa komið á þessu ári. Þannig gerðu spár sem settar voru fram í ársbyrjun ráð fyrir 3½% hækkun frá upphafi til loka árs en síðustu spár hljóða upp á 1½-2% hækkun.

Meginskýringin á hagstæðri verðlagspróun felst í styrkingu gengisins. Verðlagsspár eru hins vegar eðli máls samkvæmt óvissar. Þetta á sérstaklega við um þegar efnahagsaðstæður eru að breytast eins og nú er, þ.e. þegar samdráttarskeiðið virðist vera að enda en óvissa ríkir um hversu öflug uppsveiflan verður. Eins getur verið erfitt að segja fyrir um hversu hratt og jafnvel að hve miklu leyti ýmis kostnaðartilefni, hvort sem er vegna launa- eða gengisbreytinga, skila sér út í verðlagið.

Þróunin á síðustu tveimur árum er lýsandi dæmi um hversu erfitt getur verið að spá verðbólgunni. Um mitt ár 2000 náði gengi íslensku krónunnar hámarki. Síðan fór að halla undan fæti og undir lok ársins 2001 hafði gengið lækkað um tæplega 30% frá því sem það fór hæst. Þá tók við tímabil hægfara styrkingar krónunnar og á þessari stundu lætur nærri að helmingur veikingarinnar hafi gengið til baka.

Hvaða áhrif höfðu þessar miklu gengissveiflur á verðbólguna? Vissulega höfðu þær talsverð áhrif eins og verðbólguölur síðasta árs vitna um. Hins vegar er ljóst að hvorki gengishækkun né gengislækkun íslensku krónunnar hafa skilað sér að fullu í verðlagi innanlands. Að einhverju leyti kann skýringin að vera sú að gengissveiflurnar hafi einfaldlega verið svo snarpar að menn hafi ekki haft ráðrúm til að endurskoða reksturinn og meta þörfina fyrir verðlækkun eða verðhækkun. Hitt skiptir þó vafalaust meira máli að ýmsar ytri aðstæður kunna að hafa spilað hér inn í, svo sem breytt samkeppnisstaða, áhrif erlendra verðbreytinga, t.d. olíuverðs o.fl. Loks má nefna ákvarðanir stjórnvalda, jafnt ríkis sem sveitarfélaga, um breytingar á gjaldskrár, skatthlutföllum o.fl.

Atvinnuleysi eftir landshlutum o.fl.

Um miðjan þennan mánuð birti Vinnuástandstofnun að venju skýrslu um atvinnuástand á landinu í júlí. Þar kemur fram að atvinnuleysi nam 2,3% af áætluðum mannafla. Þetta er meira en tvöfalt meira atvinnuleysi en var fyrir ári síðan. Skráð atvinnuleysi hóf að vaxa undir lok síðasta árs og hefur verið 2,3-2,7% af áætluðum mannafla síðan.

Atvinnuleysin er misskipt milli landsvæða. Þannig hefur atvinnuleysi á landsbyggðinni stöðugt farið minnkandi frá því í janúar í ár á meðan atvinnuleysi á höfuðborgarsvæðinu hefur verið stöðugt og umtalsvert meira en á landbyggðinni.

Atvinnuleysi er einnig misskipt milli kynja. Atvinnuleysi í júlí var 1,8% hjá körlum en 3,0% hjá konum. Hjá konum á höfuðborgarsvæðinu var það 3,5%. Segja má að meginilhneigingin í skráðu atvinnuleysi á yfirstandandi ári sé að eftir topp í janúar hafi atvinnuleysi farið minnkandi hjá báðum kynjum á landsbyggðinni og einnig hjá körlum á höfuðborgarsvæðinu meðan það hefur farið stöðugt vaxandi hjá konum á höfuðborgarsvæðinu.

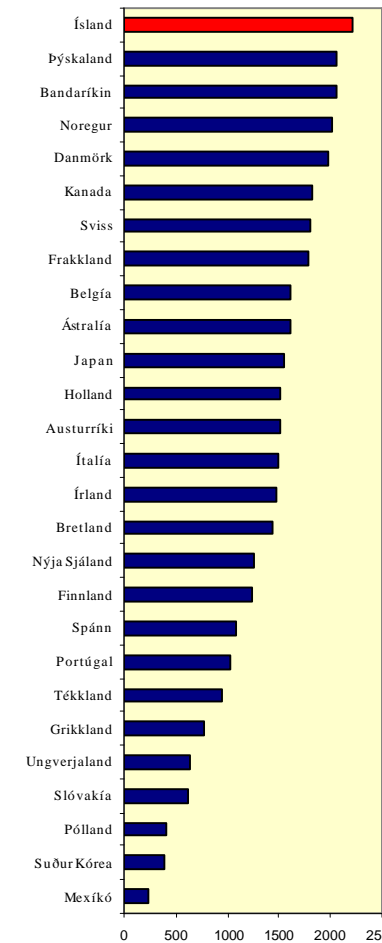
Í samanburði milli landa er miðað við mælingu á atvinnuleysi í vinnumarkaðs-könnunum þar sem hægt er að beita stöðluðum mælingum enda gilda afar mismunandi reglur um rétt á atvinnuleysisbótum og þær ráða miklu um það hvort fólk skráir sig atvinnulaust. Hagstofnan mælir atvinnuleysi samkvæmt líkum stöðlum, nú síðast í apríl. Þá reyndust rúmlega 4.000 manns skráðir

atvinnulausir. Til viðbótar voru 2.400 manns atvinnulausir en ekki á skrá. Af skráðum atvinnulausum reyndist allstór hópur vera í vinnu (t.d. er hægt að vera á atvinnuleysisbótum að hluta og að hluta í vinnu) og annar hópur hafði ekki áhuga á starfi. Þessir hópar teljast ekki með samkvæmt hinum alþjóðlegu viðmiðunum. Hagstofnan taldi því 5.300 manns atvinnulausa í apríl í ár eða 3,2% af mannafla en þá nam skráð atvinnuleysi 2,6% af mannafla.

Á undanförmum árum hefur atvinnuleysi verið mjög lítið hér á landi. Raunar er ekki hægt að tala um skort á atvinnu þegar þarf að sækja mörg þúsund manns frá útlöndum til að sinna þeim störfum sem í boði eru. Miklu frekar er um að ræða misvægi milli framboðs og eftirspurnar á tilteknum sviðum.

Opinber framlög til heilbrigðismála hæst á Íslandi

Samkvæmt tölum OECD frá árinu 2000 voru opinber framlög til heilbrigðismála hærrí á Íslandi en í öðrum OECD-ríkjum. Samanlagt útgjöld opinberra aðila og einkaaðila voru reyndar meiri í Bandaríkjunum, Sviss og Þýskalandi en þar þurfa sjúklingar að greiða mun hærra hlutfall heilbrigðiskostnaðar sjálfir en hér á landi. Hvergi er hins vegar greitt meira til heilbrigðismála úr opinberum sjóðum en hér, eða sem nemur 2.200

bandaríkjadöllum á mann. Þetta er áhugavert vegna aldursamsetningar þjóðarinnar en hér á landi eru yngri aldrshóparnir hlutfallslega fjölmennari en hjá flestum nágrenna-þjóðum sem ætti að öllu jöfnu að leiða til lægri heilbrigðisútgjalda. Lúxemborg, Svíþjóð og Tyrkland eru ekki inni í þessum samanburði þar sem gögn frá þeim löndum eru ekki tiltæk.

Ef lítið er á þróun útgjalda hins opinbera þá sést að gríðarlegur vöxtur hefur verið í heilbrigðisútgjöldum síðustu áratugi. Árið 1970 námu útgjöldin 3,2% af vergri landsframleiðslu. Árið 1980 var hlutfallið komið í 5,5% sem jókst síðan í 6,8% árið 1990. Undir lok síðustu aldar var síðan áætlað að hlutfallið væri komið yfir 7,5%. Hagfræðistofnun hefur áætlað að vöxtur heilbrigðisútgjalda á tímabilinu 1994-1998 hafi verið um 6% á ári að meðaltali, þar af tæp 4,9% vegna annarra þátta en lýðfræðilegra breytinga.

Tekjur ríkissjóðs janúar-júlí		
12 mánaða breytingar,	2000-	2001-
%	2001	2002
Skatttekjur alls	7,0	4,0
Tekjuskattar	18,6	5,4
Tryggingagjöld	9,6	9,5
Eignarskattar	12,5	-2,2
Veltuskattar	-0,6	2,5
Tekjur alls	7,7	6,8

Gjöld ríkissjóðs janúar-júlí		
12 mánaða breytingar	2000-	2001-
%	2001	2002
Almenn mál	9,6	12,9
Félagsmál	19,1	12,7
Atvinnumál	23,0	5,9
Vaxtagjöld	22,5	7,8
Önnur útgjöld	53,2	4,0
Gjöld alls	20,2	10,7

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar-júlí		
M.kr.	2001	2002
Tekjur umfram gjöld	-5.241	-13.734
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-7.611	-7.520
Afborganir lána	-22.045	-19.876
Br. lánsfjárfjöfnuður	-38.406	-32.646
Lántökur	31.859	30.323
Greiðsluafkoma	-6.547	-2.323

Ýmsar helstu hágtölur		
12 mánaða br., %	2001	2002
Verðbólga- ágúst	7,9	3,2
Kjarnaverðb.- ágúst	8,8	4,2
Launavísitala - júlí	8,1	6,6
Heildarvelta jan-apríl	10,8	10,8
Smás.velta jan-apríl	2,8	7,7
Atvinnuleysi - júlí	1,1	2,3